

Охорона природи як форма неутилітарного природокористування (на прикладі Володимирського району Волинської області)

Ірина Добинда^{1*} <https://orcid.org/0000-0001-5242-7637>

УДК 911+502.72(477.82)

ОГЛЯДОВА СТАТТЯ

¹Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича,
кафедра фізичної географії, геоморфології та палеогеографії

Листування – *i.dobynda@chnu.edu.ua

Ключові слова: охорона природи, ландшафт, ландшафтна структура, природокористування, неутилітарне природокористування, антропогенний вплив, біорізноманіття.

Анотація: У статті розглянуто охорону природи як форму неутилітарного природокористування на прикладі Володимирського району Волинської області.

Обґрунтовано теоретичні засади неутилітарного природокористування та визначено роль об'єктів природно-заповідного фонду як просторової основи реалізації природоохоронної діяльності.

Проаналізовано ландшафтну структуру території району, особливості формування та сучасний стан природоохоронної мережі. Зазначено, що ландшафтна мозаїчність території, зумовлена поєднанням поліських і широколистяних ландшафтів, формує передумови для високого біорізноманіття, однак не супроводжується належним рівнем територіальної охорони, що свідчить про наявність значного резерву для розвитку неутилітарного природокористування.

Для оцінювання рівня розвитку неутилітарного природокористування застосовано коефіцієнт неутилітарного природокористування території, що дозволило виявити просторові диспропорції у розміщенні природоохоронних територій у межах територіальних громад.

Встановлено, що за значного природного потенціалу та мозаїчності природних ландшафтів район характеризується низьким рівнем заповідності та домінуванням утилітарних форм природокористування, передусім аграрного та видобувного.

Обґрунтовано необхідність розширення мережі природно-заповідного фонду та розвитку неутилітарного природокористування як важливої передумови екологічно збалансованого розвитку території.

1. ВСТУП

У сучасних умовах посилення антропогенного навантаження на природне середовище особливої актуальності набуває проблема охорони природи як складової системи природокористування. Поряд з утилітарними формами використання природних ресурсів важливе значення має неутилітарне природокористування, спрямоване на збереження

біорізноманіття, природних ландшафтів та екосистемних функцій. У цьому контексті об'єкти природно-заповідного фонду відіграють ключову роль, виступаючи просторовою основою реалізації природоохоронної діяльності.

Володимирський район Волинської області характеризується значним природним різноманіттям, що зумовлює необхідність формування ефективної системи охорони природи. Аналіз природоохоронної діяльності на рівні адміністративного району дозволяє виявити регіональні особливості неутилітарного природокористування та оцінити його роль у забезпеченні сталого розвитку території.

Метою статті є обґрунтування охорони природи як форми неутилітарного природокористування на прикладі Володимирського району Волинської області шляхом аналізу просторової структури природоохоронних територій, оцінки рівня їх представленості в межах територіальних громад та застосування коефіцієнта неутилітарного природокористування для виявлення територіальних диспропорцій і визначення перспектив розвитку природоохоронної мережі регіону.

2. СТАН ВИВЧЕННЯ ТЕМИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Дослідження охорони природи і заповідної справи висвітлені у працях низки дослідників, проте розгляду охорони природи з позиції неутилітарного природокористування вкрай мало. Часто у публікаціях зустрічається термін «заповідне природокористування» під яким власне розуміється особлива форма природокористування, спрямована на збереження природних комплексів і об'єктів у їхньому природному або максимально наближеному до природного стані. Так, [Л. Царик \(2010\)](#) наголошував на важливості розширення сфери застосування цього виду природокористування та загалом зазначає на необхідності запровадження комплексного ландшафтознавчого підходу у природоохоронну сферу. [О. Гавриленко \(2012; 2018\)](#) вивчає основні проблеми сучасного природокористування і одним зі шляхів вирішення бачить у проектуванні геотехсистем природоохоронного призначення та на важливості ландшафтознавчого аналізу природоохоронних територій для оптимізації заповідного природокористування у межах урбанізованих ареалів.

Питання охорони природи та формування природоохоронних мереж Волинської області висвітлені у низці наукових праць. [Карп'юк і Фесюк \(2021\)](#) зосередили увагу на розвитку екологічної мережі регіону, а також проаналізували об'єкти Смарагдової мережі Волині ([Фесюк та ін., 2018](#)). Особливості формування, сучасну структуру та перспективи розвитку регіональної екомережі області досліджували [Петлін та ін. \(2021\)](#). Окремі дослідження присвячені природоохоронним об'єктам та рекреаційно-туристичному потенціалу територій природно-заповідного фонду регіону ([Карп'юк та ін., 2020](#); [Мазурець, 2011](#); [Мельнійчук, Безсмертник, 2015](#); [Мольчак та ін., 2004](#)). [М. Мельнійчук та ін. \(2024\)](#) досліджував особливості рекреаційного природокористування на озерних комплексах об'єктів ПЗФ Володимирського району Волинської області. Нами також розглядалися сучасний стан та перспективи природно-заповідного фонду Володимирського району Волинської області ([Добинда, 2022](#)).

В Україні поки що відсутні праці, присвячені охороні природи на рівні громади або невеликої локальної спільноти, тоді як за її межами такі дослідження вже проводяться. Зокрема, [Agrawal та Gibson \(1999\)](#) зазначають, що управління природними ресурсами на рівні громади буде більш ефективним, якщо воно ґрунтуватиметься на принципах стримувань і противаг між різними учасниками — місцевими групами, державними структурами, неурядовими організаціями та гуманітарними установами.

І.Добинда

Охорона природи як форма неутилітарного природокористування (на прикладі Володимирського району Волинської області)

3. РЕЗУЛЬТАТИ ТА ОБГОВОРЕННЯ

Упродовж тривалого часу взаємодія суспільства з природним середовищем формувалася переважно на засадах утилітарного природокористування, орієнтованого на безпосереднє отримання матеріальних благ і ресурсів. У повсякденній практиці людина звикла сприймати природу насамперед як джерело сировини, енергії та простору для господарської діяльності. Такий підхід зумовив домінування споживацьких моделей використання природних ресурсів, у межах яких пріоритет надається економічній доцільності. Водночас екологічні, естетичні та рекреаційні функції природних систем часто залишаються поза увагою або розглядаються як другорядні. Утилітарне природокористування сприяло зростанню добробуту суспільства, проте водночас призвело до посилення антропогенного впливу на довкілля. Наслідком цього стали деградація природних ландшафтів, виснаження ресурсів і втрата біорізноманіття. За таких умов дедалі очевиднішою стає обмеженість виключно утилітарного підходу до природи. Це зумовлює необхідність переосмислення ролі охорони природи та розвитку неутілітарних форм природокористування.

Неутілітарне природокористування передбачає встановлення спеціального правового режиму використання територій, за якого господарська діяльність істотно обмежується або повністю забороняється. Основною його метою є охорона біорізноманіття, природних ландшафтів, унікальних і типових екосистем, а також підтримання природних процесів. На відміну від утилітарних форм, це природокористування не орієнтоване на отримання матеріальної вигоди, а має переважно природоохоронне, наукове, освітнє та естетичне значення (рис. 1). У його межах забезпечуються умови для проведення наукових досліджень і екологічного моніторингу. Важливою функцією таких територій є збереження генетичного фонду живих організмів. Воно також відіграє роль еталона природних умов, що дає змогу оцінювати масштаби антропогенних змін у навколишньому середовищі.

Рис. 1. Види господарської діяльності - складові природокористування

Загалом зрозуміло, що природні ресурси залучаються до використання також у окремих заповідних територіях, однак характер цього використання істотно відрізняється від звичайної господарської практики. У межах таких територій природокористування має здійснюватися у суворо регламентованому режимі, не порушуючи природної рівноваги та функціонування екосистем. Будь-який вплив на природне середовище тут повинен бути екологічно обґрунтованим і спрямованим на недопущення деградації ландшафтів та зменшення біорізноманіття. Це є особливо важливим як для локального, так і для регіонального та загальнодержавного рівнів охорони природи.

І.Добинда

Охорона природи як форма неутілітарного природокористування (на прикладі Володимирського району Волинської області)

Як уже нами зазначалося (Добинда, 2022), Володимирський район характеризується складною та різноманітною ландшафтною структурою, що зумовлена його розташуванням у межах кількох фізико-географічних районів. Територія району охоплює частину одного поліського природного ландшафтного району — Турійського, а також двох районів з переважанням широколистяно-лісостепових ландшафтів — Луцького та Іваничівського. Таке поєднання різних ландшафтів формує мозаїчну просторову організацію природного середовища, що визначає різноманіття природних умов, ґрунтового-рослинного покриву та гідрологічних особливостей території. Контакт поліських і широколистяних ландшафтів зумовлює підвищене біорізноманіття та наявність перехідних природних комплексів. Проте не дивлячись на це, регіон має чи не найменшу кількість об'єктів природно-заповідного фонду (35) та площу заповідності (5,27%) в районі. Це єдиний район області, де на сьогодні не має жодного об'єкта природно-заповідного фонду з високим рівнем заповідності. Проте у межах регіону ідентифіковано низку цінних у природоохоронному відношенні територій, які розглядаються як резерв для створення нових або розширення вже існуючих об'єктів природно-заповідного фонду. Одним із найбільш перспективних проєктів є національний природний парк «Західне Побужжя», формування якого спрямоване на збереження унікального поєднання поліських і лісостепових ландшафтів. Територія майбутнього парку простягатиметься вздовж долини річки Західний Буг та її основної притоки Луги, охоплюючи заплавні, лучні, лісові та водно-болотні природні комплекси. У межах Володимирського району основу національного природного парку складатимуть уже наявні об'єкти природно-заповідного фонду, що мають різний функціональний профіль. До них належать загальнозоологічні заказники «Прибужжя», «Устилузький» та «Ішівський», які забезпечують охорону місць існування цінних видів тварин. Важливу роль відіграватимуть також ландшафтні заказники «Березовий гай», «Заставненський» і «Мочиська», спрямовані на збереження характерних природних комплексів регіону. Доповнюватиме природоохоронну структуру гідрологічний заказник «Луга», що має ключове значення для охорони водних екосистем та підтримання гідрологічного режиму території. Саме ці об'єкти сьогодні відіграють роль Західнобузького меридіонального природного екокоридору і відіграють велике значення з-поміж об'єктів Смарагдової мережі. Проте в подальшому не виключено, що перспективний національний природний парк «Західне Побужжя» стане природним ядром національної екомережі. Сьогодні ж, як зазначають, Карпюк і Фесюк (2021), у межах району мають місце лише 2 природних ядра регіонального характеру - «Павлівське» та «Нехворощинське». Перше сформоване на базі однойменного загальнозоологічного заказника площі 1528,0 га, а інше - лісового заказника «Нехвороща» площею 551,6 га.

Мережа об'єктів природно-заповідного фонду сучасного Володимирського району почала формуватися у далекому 1972 році, коли вперше класифікували на державному рівні природоохоронні території. Початковий етап формування природно-заповідного фонду регіону був пов'язаний зі створенням окремих пам'яток природи, що мали виняткову наукову та природоохоронну цінність. Серед перших об'єктів особливе місце посідала зоологічна пам'ятка природи «Урочище Бискупичі», на території якої охороняється одна з найбільших у Волинській області колоній чаплі сірої, що має важливе значення для збереження орнітофауни регіону. Водночас було заповідано ботанічну пам'ятку природи «Модриновий ліс», де зберігаються високопродуктивні насадження модрина європейської I бонітету віком близько 100 років, які є цінним прикладом штучно створених лісових екосистем. До переліку перших заповідних об'єктів також увійшли поодинокі деревні пам'ятки — «Дуб звичайний – велетень–1» та «Сосна звичайна – велетень», що мають не лише екологічну, а й естетичну та рекреаційну цінність. Загалом 10 з 12 пам'яток природи організовано у 1970-х роках минулого століття. Наступним етапом розвитку заповідної

І.Добинда

Охорона природи як форма неутилітарного природокористування (на прикладі Володимирського району Волинської області)

справи регіону стало створення у 1991 році першого заказника в межах району — лісового заказника «Стенжаричівський». Його організація була спрямована на охорону ділянки стиглого лісу з домінуванням дуба звичайного віком близько 130 років, а також збереження характерного підліску з ліщини та крушини, що забезпечує стабільність лісових екосистем. Сьогодні тут налічується 22 заказники, останній і найбільший за площею (2181,4 га) у районі гідрологічний заказник «Луга» створений у 2000 р. Територія заказника охоплює частину заплави річки Луги — правої притоки Західного Бугу — та характеризується добре збереженим природним комплексом із розгалуженим звивистим руслом, системою стариць і заболочених ділянок. У межах заплави поширені болота, вкриті різними видами осок, рогузу й очерету, а також різнотравні та осокові луки, які місцями переходять у чагарникові зарості. Така мозаїчність рослинного покриву формує сприятливі умови для існування багатьох видів флори і фауни, насамперед водних та навколоводних птахів. Особливу природоохоронну цінність території визначає наявність деркача — гніздового перелітного виду, занесеного до Європейського Червоного списку тварин як такого, що перебуває під загрозою зникнення у світовому масштабі. Збереження цих заплавних екосистем має важливе значення для підтримання біорізноманіття та екологічної цілісності долини Західного Бугу.

Для оцінювання рівня розвитку неутилітарного природокористування на регіональному рівні доцільним є використання коефіцієнта неутилітарного природокористування території (КНПТ) (1), який ґрунтується на уявленні про охорону природи як особливу форму природокористування, у межах якої пріоритет надається збереженню природних комплексів, а не їхньому господарському освоєнню. Просторовою основою реалізації неутилітарного природокористування виступають території та об'єкти природно-заповідного фонду, для яких встановлено спеціальний режим охорони і обмеження господарської діяльності.

Таблиця 1. Розподіл площ природоохоронних територій і КНПТ за громадами Володимирського району

№	Назва громади	Площа громади, га	Площа природоохоронних територій, га	КНПТ	Рейтинг
1.	Зимнівська територіальна громада	30910	2368,7	7,66	2
2.	Литовезька територіальна громада	12400	637,6	5,14	6
3.	Оваднівська територіальна громада	35510	950,01	2,68	9
4.	Павлівська територіальна громада	25480	1528,0	6	4
5.	Устилузька територіальна громада	41560	1431,91	3,45	8
6.	Затурцівська територіальна громада	36630	3661,14	10	1
7.	Іваничівська територіальна громада	9920	-	0	
8.	Володимирська територіальна громада	10420	666,41	6,4	3
9.	Нововолинська територіальна громада	7520	-	0	
10.	Локачинська територіальна громада	34440	2008	5,83	5
11.	Поромівська територіальна громада	10860	511,7	4,71	7
	Володимирський район	257930	13594,57	5,27	

КНПТ відображає співвідношення площі територій природно-заповідного фонду до загальної площі адміністративної одиниці та розраховується за формулою:

$$\text{КНПТ} = \frac{S_{\text{ПЗФ}}}{S_{\text{громади}}} \times 100\% \quad (1).$$

І.Добинда

Охорона природи як форма неутилітарного природокористування (на прикладі Володимирського району Волинської області)

Використання такого показника дає змогу кількісно оцінити частку простору, в межах якого домінують природоохоронні функції, і, відповідно, визначити ступінь орієнтації території на неутилітарне природокористування.

Рис. 2. Рейтинг громад за коефіцієнтом неутилітарного природокористування території

На жаль, значення коефіцієнта неутилітарного природокористування території як у середньому по району, так і в розрізі окремих територіальних громад залишається вкрай низьким (*таблиця 1, рис.2*). Це свідчить про відносно невисокий рівень розвитку неутилітарних форм природокористування на досліджуваній території та обмежену просторову представленість природоохоронних об'єктів. У структурі землекористування району чітко домінує утилітарне природокористування, орієнтоване на інтенсивне господарське освоєння земельних ресурсів. Провідне місце при цьому належить сільському господарству, яке є основним чинником трансформації природних ландшафтів. Частка земель сільськогосподарського призначення становить близько 64 % загальної площі району, що вказує на високий рівень аграрної освоєності території. Водночас переважна частина цих угідь використовується як рілля, площа якої сягає 97 % сільськогосподарських земель, що зумовлює значний антропогенний тиск на природні екосистеми. За таких умов збереження залишків природних комплексів та розвиток мережі природно-заповідного фонду набувають особливої актуальності як ключовий напрям формування неутилітарного природокористування та забезпечення екологічної стійкості території ([Паспорт Володимирського району 2024](#)).

Поряд із домінуванням аграрного природокористування регіон характеризується розвитком видобувної промисловості, яка також справляє помітний вплив на стан природного середовища. Підприємства цієї галузі зосереджені в межах окремих територіальних громад і пов'язані з освоєнням паливно-енергетичних ресурсів. Зокрема, у межах Локачинської територіальної громади розташовані Війницьке та Локачинське родовища, на яких здійснюється видобуток вільного природного газу. Крім того, у Поромівській, Литовезькій та Нововолинській громадах проводиться освоєння Волинського родовища кам'яного вугілля, що є складовою вугільної промисловості регіону. Функціонування підприємств видобувної галузі зумовлює додаткове антропогенне

І.Добинда

Охорона природи як форма неутилітарного природокористування (на прикладі Володимирського району Волинської області)

навантаження на природні комплекси, насамперед унаслідок порушення ґрунтового покриву, зміни гідрогеологічних умов і формування техногенних ландшафтів. За таких умов посилення ролі неутилітарного природокористування та розвиток природоохоронної мережі є необхідною передумовою екологічно збалансованого розвитку регіону. Звичайно, що на даній території присутні інші форми природокористування, такі як лісокористування (площа лісовкритих земель складає 21%), водокористування, землі під житловою забудовою тощо ([Паспорт Володимирського району 2024](#)).

Крім того, у межах Володимирського району функціонує три паспортизовані полігони для розміщення твердих побутових відходів загальною площею майже 24 гектари, що є важливим елементом системи поводження з відходами. Водночас їхня експлуатація супроводжується локальним антропогенним навантаженням на природне середовище, зокрема ґрунти, поверхневі та підземні води, а також прилеглі ландшафти ([Паспорт Володимирського району 2024](#)).

Застосування коефіцієнта неутилітарного природокористування території у поєднанні з ландшафтним аналізом дасть змогу виявити просторові особливості розміщення природоохоронних територій та оцінити територію на предмет розширення об'єктів природо-заповідного фонду за рахунок збільшення площ існуючих, або запровадження нових на найменш антропогенно порушених територіях.

4. ВИСНОВКИ

Охорона природи, як самостійна форма неутилітарного природокористування, спрямована на збереження природних комплексів і біорізноманіття та забезпечення екологічної стійкості територій. Просторовою основою неутилітарного природокористування у Володимирському районі виступають об'єкти природно-заповідного фонду, однак рівень заповідності території залишається низьким і не відповідає її природному потенціалу, тому вважаємо, що слід розширювати мережу природно-заповідних територій регіону за рахунок часткового або повного вилучення з господарської діяльності найменш антропогенно порушених територій. Застосування коефіцієнта неутилітарного природокористування території дозволило виявити значні просторові диспропорції між громадами та підтвердило домінування утилітарних форм природокористування. Інтенсивне сільськогосподарське та видобувне природокористування зумовлює високий антропогенний тиск на природні ландшафти району.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гавриленко, О. П. (2012). Екогеографічне обґрунтування проектів заповідного природокористування. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Географія*, (2), 173-178. [Havrylenko, O. P. (2012). Ekoheohrafichne obgruntuvannya proektiv zapovidnoho pryrodokorystuvannya. *Naukovi zapysky Ternopilskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni Volodymyra Hnatiuka. Seriya: Heohrafiia*, (2), 173-178.]
2. Гавриленко, О. П., Циганок, Є. Ю. (2018). Ландшафтознавчий аналіз для оптимізації природоохоронного природокористування в урбанізованому середовищі. *Український географічний журнал*, (1), 24-29. [Havrylenko, O. P., Tsyhanok, Ye. Yu. (2018). Landshaftoznavchyi analiz dlia optymizatsii pryrodookhoronnoho pryrodokorystuvannya v urbanizovanomu seredovyshchi. *Ukrainskyi heohrafichnyi zhurnal*, (1), 24-29.]
3. Добинда, І. (2022). Сучасний стан та перспективи природно-заповідного фонду Володимирського району Волинської області. *Науковий вісник Чернівецького університету: Географія*, (839), 82-90. [Dobynda, I. (2022). Suchasnyi stan ta perspektyvy pryrodno-zapovidnoho fondu Volodymyrskoho raionu Volynskoi oblasti. *Naukovyi visnyk Chernivetskoho universytetu: Heohrafiia*, (839), 82-90.]
4. Карпюк, З.К., Антипюк, О.В., Качаровський, Р.Є. (2020). Володимир-Волинський район Волинської області: туристично-рекреаційні ресурси прикордоння. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія : Географія*, 1/2(76/77), 69-77. [Karpiuk, Z.K., Antypiuk, O.V., Kacharovskiy,

І.Добинда

Охорона природи як форма неутилітарного природокористування (на прикладі Володимирського району Волинської області)

- R.Ie. (2020). Volodymyr-Volynskiy raion Volynskoi oblasti: turystychno rekreatsiini resursy prykordonnia. *Visnyk Kyivskoho natsionalnoho universytetu imeni Tarasa Shevchenka. Seriya : Neohrafiia*, 1/2(76/77), 69-77.]
5. Карпюк, З.К., Фесюк, В.О. (2021). *Природоохоронні мережі Волинської області : монографія*. Луцьк : видавництво «Терен». [Karpiuk, Z.K., Fesiuk, V.O. (2021). *Pryrodookhoronni merezhi Volynskoi oblasti : monohrafiia*. Luts'k : vydavnytstvo «Teren».]
 6. Мазурець, Р. (2011). Рекреаційне значення об'єктів природно-заповідного фонду Волинської області. *Молода наука Волині : пріоритети та перспективи досліджень*, 3, 218-219. [Mazurets, R. (2011). Rekreatsiine znachennia ob'ektiv pryrodno-zapovidnoho fondu Volynskoi oblasti. *Moloda nauka Volyni : priorytety ta perspektyvy doslidzhen*, 3, 218-219.]
 7. Мельничук, М. М., Карпюк, З. К., Стельмах, В. Ю., Чижевська, Л. Т., Мельник, Н. В., Мельник, О. В., ... & Качаровський, Р. Є. (2024). Особливості рекреаційного природокористування на озерних комплексах об'єктів ПЗФ Володимирського району Волинської області. *Věda a perspektivy*, (1 (32)). [Melniichuk, M. M., Karpiuk, Z. K., Stelmakh, V. Yu., Chyzhevska, L. T., Melnyk, N. V., Melnyk, O. V., ... & Kacharovskiy, R. Ye. (2024). Osoblyvosti rekreatsiinoho pryrodokorystuvannia na ozernykh kompleksakh ob'ektiv PZF Volodymyrskoho raionu Volynskoi oblasti. *Věda a perspektivy*, (1 (32)).]
 8. Мельничук, М.М., Безсмертнюк, Т.П. (2015). Природно-заповідний фонд у структурі рекреаційного природокористування Волинської області. *Наукові записки Сумського державного педагогічного університету ім. А.С.Макаренка. Географічні науки*, 6, 57-65. [Melniichuk, M.M., Bezsmertniuk, T.P. (2015). Pryrodno-zapovidnyi fond u strukturi rekreatsiinoho pryrodokorystuvannia Volynskoi oblasti. *Naukovi zapysky Sumskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu im. A.S. Makarenka. Neohrafichni nauky*, 6, 57-65.]
 9. Мольчак, Я.О., Фесюк, В.О., Мисковець, І.Я. (2004). Оцінка рекреаційної сприятливості об'єктів природно-заповідного фонду Волинської області. *Світ довкілля*. [Molchak, Ya.O., Fesiuk, V.O., Myskovets, I.Ia. (2004). Otsinka rekreatsiinoi spryiatlyvosti ob'ektiv pryrodno-zapovidnoho fondu Volynskoi oblasti. *Svit dovkillia*.]
 10. Петлін, В. М., Фесюк, В. О., & Карпюк, З. К. (2021). Регіональна екомережа Волинської області. *Український географічний журнал*, (2). [Petlin, V. M., Fesiuk, V. O., & Karpiuk, Z. K. (2021). Rehionalna ekomerezha Volynskoi oblasti. *Ukrainskyi neohrafichnyi zhurnal*, (2).]
 11. Фесюк, В.О., Мороз, І.А., Карпюк, З.К., Полянський, С.В., Фесюк, В.О. (2018). Об'єкти та території Смарагдової мережі Волинської області. *Природні ресурси регіону: проблеми використання, ревіталізації та охорони : матеріали III-ого міжнародного наукового семінару (Львів, 5–7 жовтня)*, 338-342. [Fesiuk, V.O., Moroz, I.A., Karpiuk, Z.K., Polianskyi, S.V., Fesiuk, V.O. (2018). Obieky ta terytorii Smaragdovoi merezhi Volynskoi oblasti. *Pryrodni resursy rehionu: problemy vykorystannia, revitalizatsii ta okhorony : materialy III-oho mizhnarodnoho naukovo seminaru (Lviv, 5–7 zhovtnia)*, 338-342.]
 12. Царик, Л. (2010). Заповідне природокористування як новий науковий напрям і засіб досягнення екологічної безпеки регіону. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету. Сер. Географія*. №1 (27). [Tsaryk, L. (2010). Zapovidne pryrodokorystuvannia yak novyi naukovyi napriam i zasib dosiahnennia ekolohichnoi bezpeky rehionu. *Naukovi zapysky Ternopil'skoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu. Ser. Neohrafiia*. №1 (27).]
 13. Agrawal, A., Gibson, C. C. (1999). Enchantment and disenchantment: the role of community in natural resource conservation. *World development*, 27(4), 629-649.

ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРИ

14. Паспорт Володимирського району (2024). [Pasport Volodymyrskoho raionu (2024)]. [Джерело](#)

Iryna Dobynda

Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University,

Department of Physical Geography, Geomorphology and Paleogeography

Nature Conservation as a Form of Non-Utilitarian Natural Resource Use (A Case Study of Volodymyr District, Volyn Region)

Keywords: nature conservation, landscape, landscape structure, natural resource use, non-utilitarian natural resource use, anthropogenic impact, biodiversity

Abstract:

The article examines nature conservation as a form of non-utilitarian natural resource use, using Volodymyr District of Volyn Region as a case study.

І.Добинда

Охорона природи як форма неутилітарного природокористування (на прикладі Володимирського району Волинської області)

- The theoretical foundations of non-utilitarian natural resource use are substantiated, and the role of protected areas as the spatial basis for the implementation of conservation activities is determined.
- The landscape structure of the district, as well as the features of the formation and the current state of the conservation network, are analyzed. It is noted that the landscape mosaicism of the territory, resulting from the combination of Polissia and broadleaf landscapes, creates favorable conditions for high biodiversity; however, it is not accompanied by an adequate level of territorial protection, indicating a significant reserve for the development of non-utilitarian natural resource use.
- To assess the level of development of non-utilitarian natural resource use, the coefficient of non-utilitarian natural resource use was applied, which made it possible to identify spatial disparities in the distribution of protected areas among territorial communities.
- It was established that despite considerable natural potential and landscape mosaicism, the district is characterized by a low level of protected area coverage and the dominance of utilitarian forms of natural resource use, primarily agricultural and extractive.
- The necessity of expanding the protected area network and developing non-utilitarian natural resource use as an essential prerequisite for environmentally balanced territorial development is substantiated.

І.Добинда

Охорона природи як форма неутилітарного природокористування (на прикладі Володимирського району Волинської області)